

OVERZICHT VAN ENKELE MOGELIJKHEDEN VAN IMMIGRATIE VAN DE
MEERVAL (SILURUS GLANIS L.) NAAR NEDERLAND VANUIT HET
BUITENLAND

P.H. Goossens

RIN – rapport

**Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Arnhem en Leersum**

OVERZICHT VAN ENKELE MOGELIJKHEDEN VAN IMMIGRATIE VAN DE
MEERVAL (SILURUS GLANIS L.) NAAR NEDERLAND VANUIT HET
BUITENLAND

P.H. Goossens

Rijksinstituut voor Natuurbeheer
Leersum

maart 1977

Rijksinstituut voor Natuurbeheer

Overzicht van enkele mogelijkheden van immigratie van de meerval (*Silurus glanis* L.) naar Nederland vanuit het buitenland

samengesteld door P.H. Goossens

I. Inleiding en probleemstelling

De meerval is in Nederland beschermd krachtens de Natuurbeschermingswet, maar wordt tevens genoemd in de Visserijwet. Het eerste houdt nauw verband met het feit dat in de Westeinderplas een geïsoleerde populatie leeft, die bovendien mogelijkwijze qua genenmateriaal afwijkt van de overige Europese populaties.

Door de organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij (O.V.B.) worden kweekproeven gedaan waarbij gewerkt wordt met Nederlands en Hongaars materiaal. Deze kweekproeven worden verricht met het oogmerk te zijner tijd meervallen uit te zetten ten behoeve van de sportvisserij.

Een en ander heeft geleid tot discussie en correspondentie tussen het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, de Directie der Visserijen van het Ministerie van Landbouw en Visserij, de Organisatie ter Verbetering van de Binnenvisserij en het Rijksinstituut voor Natuurbeheer, hetgeen heeft geresulteerd in een verzoek aan dr. M. Boeseman van het Rijksmuseum voor Natuurlijke Historie te Leiden, een studie te verrichten naar de situatie van de Nederlandse meervallenpopulaties. De resultaten van dit onderzoek zijn inmiddels gepubliceerd (Boeseman 1975).

Boeseman komt tot de conclusie dat het huidige Nederlandse bestand natuurlijk is, maar onder zeer marginale omstandigheden leeft en uiterst kwetsbaar is. Zijn conclusies en aanbevelingen vormen een sterke ondersteuning van de noodzaak de meerval te blijven beschermen en vooralsnog geen vreemd genenmateriaal in de Nederlandse populatie in te voeren. Het ontstaan van kruisingen tussen meervallen van diverse herkomst kan immers theoretisch leiden tot het verloren gaan van die specifieke eigenschappen waardoor de meervallen in de Westeinderplas zich hebben kunnen handhaven.

Vervolgens deden berichten de ronde dat in Duitsland meervallen zouden zijn uitgezet. Men kan zich afvragen of hiervan exemplaren in Nederland kunnen zijn doorgedrongen en of de Nederlandse populatie wel zo natuurlijk is als Boeseman op grond van het hem ter beschikking staand materiaal concludeerde.

Het onderstaande is bedoeld als een bijdrage aan de verdere discussie, maar wil geenszins aanspraak maken op volledigheid. In correspondentie met de heer Boeseman vestigt deze er de aandacht op dat het van belang is, indien meervallen in Duitsland uitgezet zouden zijn, na te gaan waar en wanneer deze dieren zijn uitgezet, zomede de herkomst van het uitgezette materiaal vast te stellen en of zij zich hebben voortgeplant. Hij tekent hierbij aan dat exemplaren uit gebieden met gematigde zomers wellicht minder risico opleveren dan die uit gebieden met warmere zomers, terwijl hetzelfde geldt voor exemplaren die zich al enige tijd hebben kunnen handhaven en voortplanten in Noord-Duitsland.

II. Nederland

Boeseman meldt dat de meerval ook recent gesignaleerd is op plaatsen die niet direct in verbinding staan met het Zuidhollandse merengebied (waar de Westeinderplas de kern van vormt), en waar derhalve sprake zou kunnen zijn van een ondersoort.

Hij noemt vangsten in: Lauwersmeer, juli 1974; Drentse Diep, augustus 1974; IJsselmeer bij Kornwerderzand, oktober 1973; Zwarte Meer Drenthe, mei 1972; IJsselmeer, augustus 1973; Biesbos, mei 1974; Volkerak, september 1972; Nieuwe Maas, kanaal bij Apeldoorn, zijkanaal van het Noordzeekanaal en Oostzaan (waarvan hij geen datum opgeeft); voorts noemt hij enkele meldingen op andere plaatsen, waar mogelijk sprake is geweest van de Amerikaanse dwergmeerval.

Boeseman twijfelt aan de volledigheid van zijn overzicht van het voorkomen van de meerval in Nederland. Een van de redenen is dat de visserij op de meerval een speciale techniek vereist, die niet algemeen wordt toegepast, zodat de gevangen exemplaren eigenlijk toevalstreffers zijn.

Boeseman vestigt er de aandacht op dat het door hem geleverde verspreidingsbeeld geen momentopname is maar een compilatie vormt van gegevens verspreid over \pm 100 jaar. Hij acht het frappant dat juist de extreme vindplaatsen recente vondsten betreffen (1972 of later).

Het grootste exemplaar dat op een afwijkende plaats (d.w.z. elders dan in het Westeindergebied) werd aangetroffen, mat 100 cm, een lengte die op ongeveer zesjarige leeftijd kan worden bereikt.

III. Duitsland

Boeseman meldt dat volgens de hem ter beschikking staande literatuur de meerval in Duitsland westelijk van het Elbebekken niet en in de Rijn ten noorden van Straatsburg niet meer voorkomt.

Op een verzoek van het Ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk deed het Hoofd van de Hoofdafdeling Sportvisserij en Beroepsbinnenvisserij op 22-11-1976 een opgave van tijdschriefartikelen, waarin enkele uitzettingen (en vangsten) van meervallen in Duitsland vermeld waren. Hierbij tekende hij aan, dat naar zijn indruk de opgaven verre van volledig waren. Deze litteratuur werd door het R.I.N. t.b.v. dit rapport nader bestudeerd.

Voorts werden bij het Duitse Ministerie van Landbouw gegevens verzameld over voorkomen van meervallen in Westduitse wateren. Deze gegevens zijn hieronder, alsmede op bijgaand kaartje, weergegeven.

A. Stroomgebied van de Rijn

1. Esslingen, ten Oosten van Stuttgart, 1967; in de Neckar worden 200 jonge meervallen van een lengte van ongeveer 20-30 cm lengte uitgezet. De dieren zijn afkomstig van een handelaar uit Frankenhofen bij Nürnberg (Fisch und Fang, 15-4-1967, 8, p. 102).
2. Lampertheimer Altrhein, oude Rijnarm ten zuiden van Worms, 1968; bij de monding van dit water vingen beroepsvissers 2 meervallen in hun palingfuiken (Fisch und Fang, 16-11-1968, 9, p. 364).
3. Stockstadt-Erfelder Altrhein, ten zuiden van Mainz, 1968; in een net wordt een meerval gevangen, die later in Gernheim op een aquariumtentoonstelling vertoond wordt.
Bij de onder 2 en 3 genoemde dieren ging het om exemplaren van 6-7 pond, die waarschijnlijk afkomstig waren van een uitzetting in 1966 door de Landesregierung te Koblenz (Fisch und Fang, 16-11-1968, 9, p. 364).
4. Niederlahnstein 1965; in de Lahn worden 1500 meervallen van 25-30 cm, afkomstig uit de Königssee, ten zuiden van Salzburg, uitgezet (Fisch und Fang, 16-1-1965, 6, p. 10).
5. Steinbachtalsperre, bij Bad Münstereifel, 1966; Hier zouden meervallen uitgezet zijn. Enige exemplaren zouden zich gehandhaafd en in 1976 voortgeplant hebben (Mededeling Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten, 22-4-1977).

6. Wahnbachtalsperre, ± 10 km ten oosten van Siegburg, 1975; door de Landesanstalt für Fischerei wordt, samen met het Wahnbachtalsperrenverband, een poging tot introductie van meervallen ondernomen. Gegevens en resultaten zijn hierover nog niet beschikbaar. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 22-4-1977).
7. Aggertalsperre, ten oosten van Leverkusen, 1967; in dit stuwmeer worden meervallen uitgezet. (Mond. med. van ene heer Trahms, Duitse "visserij-inspectie" aan de heer van Drimmelen, O.V.B., 1967). Het is niet bekend, of de vissen de mogelijkheid hebben, de stuwdam stroomafwaarts te passeren. (Dit geldt uiteraard voor alle uitzettingen in stuwmeren).
8. Düsseldorf, 1968; in de Rijn, vermoedelijk in de buurt van Düsseldorf wordt een meerval gevangen (verdere gegevens ontbreken), die overgedragen wordt aan het Aquarium van de stad Düsseldorf (Fisch und Fang, 16-11-1968, 9, p. 364).
9. Hamm, 1976; in de Lippe, boven de stad Hamm, zouden in 1976 twee meervallen van resp. 75 en 80 cm lengte gevangen zijn (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw., 22-4-1977).

B. Stroomgebied van de Eems

10. In de Eems worden klaarblijkelijk regelmatig meervallen uitgezet. De jaarlijkse vangst bedraagt 10-20 exemplaren van onbekende afmetingen. Evenals m.b.t. de Weser, zijn ook over 1976 vangstmeldingen in de Eems aanwezig. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).
11. Talsperre Thülsfelde, tussen Cloppenburg en Friesöythe, 1968; gemeld wordt een vangst door een vrouwelijke sportvisser uit Oldenburg van een meerval van 25 pond. (Fisch und Fang 16-11-1968, 9, p. 102).
Overigens worden hier regelmatig nieuwe uitzettingen verricht, de vangsten zouden "goed" zijn, andere bronnen berichten over 4-6 exemplaren per jaar. Omdat dit water echter in alle berichten als "eerste klasse" wordt betiteld, lijkt het op dit moment het belangrijkste meervalwater in Niedersachsen te zijn. Natuurlijke voortplanting is bewezen, daar regelmatig zeer kleine meervallen medegevangen worden. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).
12. Zwischenahner Meer, Oldenburg. Meermalige uitzettingen van meervallen en vangsten gemeld (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).

C. Stroomgebied van de Weser

13. Schlitz, ten noorden van Fulda; in de jaren vóór 1967 werden meervallen uitgezet. Nadere gegevens, zoals aantal en herkomst, ontbreken (Fisch und Fang 15-4-1967, 8, p. 102).
14. Kerspenhausen, bij Bad Hersfeld 1967; in de Fulda werd een meerval gevangen, die geacht wordt afkomstig te zijn van de onder 7. vermelde uitzetting (Fisch und Fang 15-4-1967, 8, p. 102).
15. Watenstedt-Salzgitter. In de Salzgitter See, evenals in grindgaten bij Hannover worden regelmatig vangsten van meervallen gemeld. Deze wateren worden beheerd door sportvissers en op geregelde tijden van nieuwe meervallen voorzien. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).
16. Leiferde, ten oosten van Hannover, 1969; de laatste meervalvangsten ter plaatse, in de Oker, werden in 1969 gemeld. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).
17. Meinersen, ten oosten van Hannover, 1968; gemeld wordt een vangst in de Oker van een meerval van \pm 1 meter. Vermoedelijk is dit dier afkomstig van een vroegere uitzetting in de lagere Weser (zie 18.). Mogelijk 2e of 3e generatie (Fisch und Fang 16-11-1968, 9, p. 364).
18. Achim a/d Weser, ten zuiden van Bremen; in de jaren vóór 1968 zijn hier meervallen - aantal en herkomst onbekend - uitgezet. (Fisch und Fang 16-11-1968, 2, p. 364).
19. In de Hunte, zijrivier van de Weser, werden enige jaren geleden meervallen uitgezet. Tot nog toe werden geen terugvangsten gemeld (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).

D. Stroomgebied van de Elbe

20. In de Elbe boven de stad Hamburg werden omstreeks 1970 de laatste vangsten van meervallen gemeld. (Mededeling Bundesministerium für Ernährung usw, 30-3-1977).

E. Stroomgebied van de Donau

21. Königssee bij Salzburg; de hier voorkomende meervallen worden kennelijk gebruikt voor uitzettingen elders (Fisch und Fang, 16-1-1965, 6, p. 10).
Opgemerkt wordt dat de Königssee mogelijk in verbinding staat met de Donau en dat het hier derhalve zou kunnen gaan om Donau-meervallen.

VI. Frankrijk, België en Luxemburg

Boeseman maakt er melding van dat de meerval in Frankrijk voorkomt in de Doubs (stroomgebied van de Rhône), na daar via een kanaal te zijn binnengedrongen. In de rest van Frankrijk en in België zou de meerval volgens de hem ter beschikking staande gegevens niet voorkomen.

De Conseil Supérieur de la Pêche te Compiègne (Frankrijk) deelde het R.I.N. desgevraagd mee dat de meerval niet voorkomt in de dossiers, welke betrekking hebben op de bassins van Schelde, Maas en Rijn; in 1976 zou de soort echter wél gesignaleerd zijn in de middenloop van de Loire.

De Inspecteur-Generaal van de Wateren en Bossen van het Belgische Ministerie van Landbouw deelde het R.I.N. desgevraagd mee dat de meerval niet van nature in België voorkomt, er geen vangsten in België gemeld werden, er geen meervallen in België werden uitgezet en er geen meervallen beschikbaar zijn als pootvis.

De Direction des Eaux et Forêts van het Groothertogdom Luxemburg deelde het R.I.N. desgevraagd mee dat de meerval niet vertegenwoordigd is in de Luxemburgse ichtyofauna en dat er geen plannen tot uitzetting in Luxemburg bestaan.

V. Samenvatting en conclusie

Uit het stroomgebied van Maas en Schelde zijn geen meervallen bekend, zodat niet mag worden aangenomen dat de soort over onze zuidgrens Nederland binnenkomt.

In Duitsland komt de meerval blijkens de wetenschappelijke literatuur vanouds niet voor ten westen van het Elbebekken en niet meer in de Rijn ten noorden van Straatsburg.

Uit de sportvisserijliteratuur en uit mededelingen van het Bundesministerium für Ernährung, usw. blijkt echter dat sinds ± 1965 in het stroomgebied van de Rijn noordelijk van Straatsburg en in het stroomgebied van Weser eveneens meervallen zijn uitgezet.

In enkele gevallen wordt er melding van gemaakt dat de uitgezette meervallen zich ook hebben voortgeplant.

In slechts één geval wordt de herkomst van de uitgezette meervallen vermeld. Deze komen uit de Königssee en zouden daarom kunnen behoren tot de Donaupopulatie.

In wateren die in verbinding staan met wateren waarin de Nederlandse meervallen leven komen derhalve mogelijkerwijze exemplaren van de Donaupopulatie voor.

In Nederland worden sinds 1972 vangsten van meervallen gemeld op plaatsen die ver zijn gelegen van het vanouds bekende verspreidingsgebied in ons land. In theorie zouden dit Donaumeervallen - althans uit Duitsland afkomstige - kunnen zijn.

De uit de lengte afgeleide leeftijd van de in Nederland op extreme vindplaatsen aangetroffen meervallen is niet in strijd met deze theorie.

De vraag rijst derhalve, of bescherming van de meerval buiten het Westeindercomplex zinvol is, of dat bevissing van de soort buiten dit complex wellicht de juiste bescherming voor het - mogelijk afzonderlijke - genemateriaal van de Westeindermeerval betekent.

Het is overigens merkwaardig dat de meervallen zich zo snel vanuit Duitsland naar Nederlandse wateren zouden hebben verspreid terwijl ze zich vroeger blijkbaar niet vanuit de Elbe westwaarts of van de Westeinder en omgeving over het Nederlandse gebied hebben kunnen verspreiden.

VI. Verantwoording

Steller van dit rapport heeft ter zake overleg gepleegd met het Hoofd van de afdeling Hydrobiologie van het Rijksinstituut voor Natuurbeheer. Informaties werden ingewonnen bij het Ministerie van Landbouw te Brussel, het Bundesministerium für Ernährung, Landwirtschaft und Forsten te Bonn, het Ministère des Eaux et Forêts van het Groothertogdom Luxemburg, de Conseil Supérieur de la Pêche te Compiègne, Frankrijk en het Rijksinstituut voor Visserijonderzoek te IJmuiden.

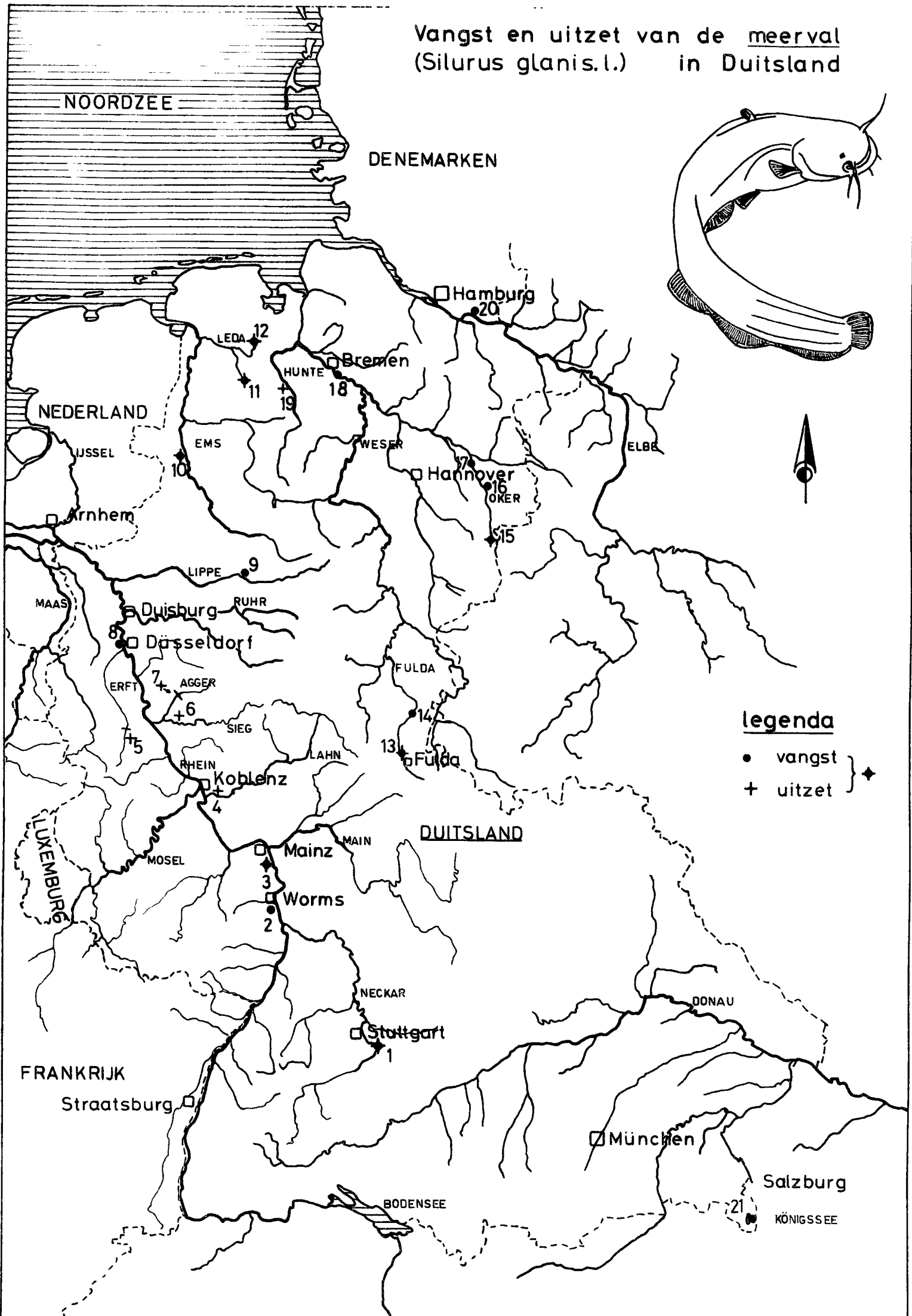
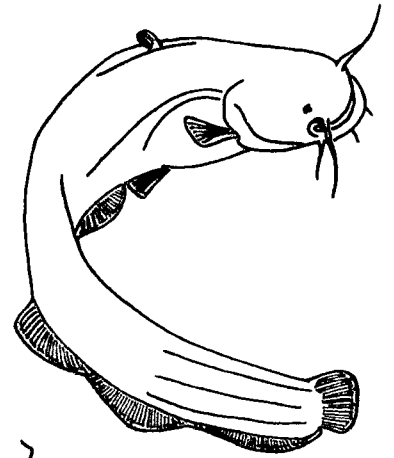
Een literatuurindicatie van het Ministerie van Landbouw en Visserij te 's-Gravenhage werd verder uitgewerkt aan de hand van door de O.V.B. ter beschikking gestelde overdrukken.

Het concept van dit rapport werd voorgelegd aan Dr. M. Boeseman van wiens commentaar dankbaar gebruikt gemaakt is.

VII. Literatuur

1. Boeseman, M. (1975), De Nederlandse meerval, Silurus glanis Linnaeus, Zoölogische bijdragen 17, p. 48-62.
2. Fisch und Fang, 16-1-1965 (jrg. 6)
3. Fisch und Fang, 15-4-1967 (jrg. 8)
4. Fisch und Fang, 16-11-1968 (jrg. 9)

Vangst en uitzet van de meerval (*Silurus glanis*.l.) in Duitsland

legenda

- vangst
- + uitzet